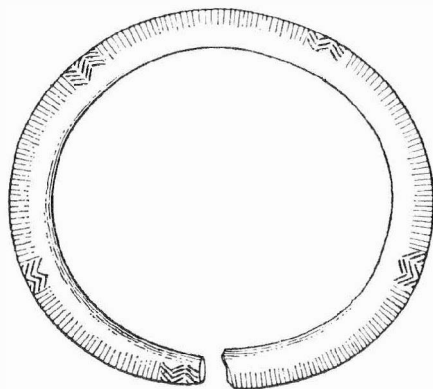

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1973

BRNO 1974

HALŠTATSKO-LATÉNSKÉ SÍDLIŠTNÍ OBJEKTY V RAJHRADĚ

(okr. Brno-venkov)

KAREL LUDIKOVSKÝ, AÚ ČSAV BRNO

Rozsáhlým výzkumem slovanského kostrového pohřebiště v Rajhradě u Brna pod vedením Č. Staňi je každoročně obohacováno naše poznání nejen této rozsáhlé středomoravské nekropole, nýbrž i osídlení lokality v obdobích předcházejících. K výsledkům výzkumné sezóny v roce 1973 lze připočítat mj. i dva sídlištní objekty, označené v celkovém plánu čísly 4/1973 a 8/1973.

Objekt č. 4 měl nepravidelný, v severovýchodní části oválný půdorys, vycházející z typické koncepce půdorysu laténské nížinné polozemnice. Na středové ose při severovýchodní oblí a severozápadní šípovitě lomené kratší stěně byly vyhloubeny jámy pro nosné kůly vazníku střechy. Nepravidelně zvlněné dno jámy mělo určitěji vypracovanou zahloubeninu pouze blíže středu podélné severozápadní stěny. Pravoúhlý výklenek a zvýšenina při jihovýchodní podélné stěně souvisí patrně se vstupní, vchodovou částí chaty. Rozměry jámy byly 4,20 × 2,20 m, hloubka 0,50 až 0,60 m pod úrovní hladiny výzkumu (zhruba pod hladinou ornice), orientace podélné osy východozápadní, azimut 72°. Výplň tvořil sypký, hnědošedý až popelovitý zásyp, u okrajů prostoupený žlutkou a hnědou hlínou. Dvě rozsáhlé mazanice kry v objektu jsou přerušeny — jak ukazují jejich pravidelné okraje — výkopem jam slovanských hrobů.

Objekt č. 8 měl nepravidelný, polygonální půdorys. Při severní stěně přecházelo dno jámy v šikmý svah; propálené dno mělké misovité jamky, vyhloubené v severovýchodním nároží, svědčí pro ohniště. V jižní polovině chaty se našly porůznu tři velké, neopracované kameny. Zásyp měl obdobný charakter jako u stavby č. 4. Maximální rozměry jámy jsou 4,00 × 3,16 m, hloubka 0,50 m pod úrovní hladiny výzkumu, orientace podélné osy východozápadní, azimut 69°.

V obsahu obou prozkoumaných chat nebyly zjištěny prvky, které by svědčily na specifické výrobní zaměření. V rámci osídlení lokality v laténském období se připojují ke druhé a třetí chatě, odkryté v roce 1972¹. Inventář obou prozkoumaných chat svým tvarovým obsahem ukazuje na prolínání halštatské a laténské kultury na moravských nížinných sídlištech.

Poznámka:

¹ K. Ludikovsky, Keltské sídliště v Rajhradě, Přehled výzkumů 1972, Brno 1973, 42.

Hallstatt-latènezeitliche Siedlungsobjekte in Rajhrad (Bez. Brno-venkov). Bei der umfangreichen Grabung des slawischen Skelettgräberfeldes in Rajhrad bei Brno, unter Leitung von Č. Staňa hat man unter anderem weitere Belege von einer hallstatt-latènezeitlichen Besiedlung dieser Lokalität erfasst. Es sind dies Siedlungsobjekte im Gesamtplan als Nr. 4 und 8/1973 bezeichnet.

Objekt Nr. 4 war unregelmässig, zum Teile mit ovalem Grundriss, aus der Konzeption latènezeitlicher Tiefflanderhütten ausgehend, mit 2 Tragpfosten des Daches, die bei den kürzeren Wänden eingetieft waren. Die rechteckige Nische bei der Südwand hängt offensichtlich mit der Eintrittsherrichtung zusammen. Die Ausmasse der Grube betragen 4,20 × 2,20 m, die Tiefe unter dem Grabungsniveau (nach Abnahme der Ackerkrume) 0,50—0,60 m, die Orientierung der Längsachse war Ost-West. Im Inneren des Objektes fand man zwei umfangreiche Lehmbeurfschollen, die vielleicht mit der Destruktion der Hüttenwände zusammenhängen konnten.

Objekt Nr. 8 war unregelmässig, von polygonalem Grundriss. In der nordöstlichen Ecke befand sich eine seichte, kreisförmige Grube mit durchgebranntem Boden, vielleicht eine Feuerstelle. Die Ausmasse des Objektes betragen 4,00 × 3,16 m, die Tiefe unter dem Grabungsniveau 0,50 m, die Orientierung der Längsachse Ost-West.

Im Rahmen der Besiedlung der Lokalität schliessen sich die abgedeckten Objekte zu der zweiten und dritten Hütte an, die im Jahre 1972 abgedeckt wurden¹. Das Inventar beider durchforschten Hütten zeugt durch seinem Formeninhalt von einem Durchdringen der hallstatt- und latènezeitlichen Kultur der mährischen Tieflandsiedlungen.

KELTSKÉ OPPIDUM HOSTÝN, OBEC CHVALČOV

(okr. Kroměříž)

KAREL LUDIKOVSKÝ, AÚ ČSAV BRNO

(Tab. 47)

Terénní práce v letošní výzkumné sezóně navázaly horizontálním odkryvem na plochy, rozpracované v roce 1972 blíže akropole a místa nálezu depotu kos v roce 1913 a vertikálním řezem na průzkum severní stěny valového tělesa tzv. „Rusavské brány“¹.

Horizontálním odkryvem blíže vrcholové části akropole se podařilo zachytit cca 4 m široký pruh kamenů směřující jako komunikace k „Železné bráně“; směrem jižním je jeho okraj ohraničen suti kamenů, o které lze soudit, že pochází ze základů na sucho kladeného zdíva či spíše podezdívky. Velké množství železných hřebů a skob v tomto prostoru nalezených vede k úvaze o využití dřevěného materiálu k další nadstavbě při vybudování ochranného zařízení úžeji vymezeného prostoru na vrcholu akropole. Ve východní části zkoumané plochy, jižně u zmíněného základového zdíva, byly zachyceny destrukce rozměrné stavby nejspíše skladištního charakteru. Z nálezů lze uvést mimo značné množství shora uvedených druhů kování části nástrojů a ozdob především koncentraci fragmentů rozměrných zásobnic o průměru ústí větším než 0,50 m. Na keramickou dílnu neukazuje jejich příliš rozdílné materiálové a tvarové bohatství. Zmíněné zásobnice doprovázelo pouze menší množství užitkové keramiky středních situlovitých a ovoidních tvarů, zdobených mj. vhlazovanou jednoduchou vlnicí, misek se zataženým okrajem ap. V západním sousedství zmíněného objektu je zřejmá šachovnicová soustava kulových jam, na jejíž sousedství naváže výzkum v příští výzkumné sezóně.

Ve všech případech lze soudit na stavby budované na povrchu terénu jen za pomoci opěrné kulové konstrukce nebo kamenných, na sucho kladených podezdívek s hojným využitím dřevěného stavebního materiálu. Nálezy z prozkoumaných ploch jsou výrazně laténské; jen v malé míře se v okolí objektů a pod úrovní jejich den získaly nálezy starší.

Dalším úkolem byl výzkum valového tělesa, jehož řez byl proveden v minulém roce za pomoci těžkých strojů. Přes obtížnost prací, která musila být — s ohledem na bezpečnost — prováděna jen s minimálním množstvím dělníků, podařilo se začistit severní stěnu až na úroveň sterilního podlží. Valové těleso ukazuje na postupné přebudování a zvyšování obranného systému v několika etapách. Základnu proti provlhnání a skluzu vytvářela vypálená mazanická vrstva, zpevněná trámovou konstrukcí. Postupné zvyšování valového systému nad tuto bázi, rozlišené s průkaznou určitostí v těchto místech třikrát, bude doplněno kontrolním průzkumem koruny valu v jiné části fortifikačního systému. V místech „Rusavské brány“ byla zničena recentním zásahem v min. století; pouze tato koruna valu je však dílem keltských obránců Hostýna. Jestliže tedy — s ohledem na dlouhodobost předchozího osídlení, dokumentovanou přinejmenším několikerým přebudováním a zvýšením fortifikací — připadá pouze svrchní část těchto prací ve prospěch keltského osídlení lokality, a při tom si vzájemné množství nálezů ponechává ve všech dosud zkoumaných úsecích rovnovážný vztah, svědčí tato situace na značnou koncentraci sil v posledním století starého letopočtu. Určité významové indicie lze sledovat jednak dokladem o styčích s velmi vzdáleným prostředím, jak svědčí nález potinové mince jihofrancouzské proveniencí², jednak nerostným bohatstvím okolí, které tvořilo základnu hospodářskou; otázkou zůstává poměr obou těchto složek k významu strategické polohy lokality zvláště v období rostoucího nebezpečí na konci doby laténské.

Výzkumem byly získány i další doklady o osídlení slovanském; keramické nálezy, získané v blízkosti akropole, lze datovat předběžně do 10. století našeho letopočtu.

Poznámky:

¹ K. Ludkovský, *Keltské oppidum Hostýn, okr. Kroměříž, Přehled výzkumů 1973*, Brno 1974, 38.

² Z určení děkují prof. Jiřímu Sejbalovi s MM v Brně.

Keltisches Oppidum Hostýn, Gemeinde Chvalčov (Bez. Kroměříž). Die Terrainarbeiten in der heurigen Grabungssaison knüpften an die Flächen, die im Jahre 1972 n. d. der Akropole geöffnet wurden, und durch einen vertikalen Schnitt an die Erforschung des Wallkörpers an der Stelle der sog. „Rusavská“ Pforte an.

Näher dem Gipfel der Akropole gelang es einen ca. 4 m breiten Streifen zu erfassen, der als Kommunikation zur „Eisernen Pforte“ zielte. In Südrichtung ist sein Rand von einer Steinanhäufung begrenzt, von der man schliessen kann, dass sie aus den trockengemauerten Grundmauern stammt. Die grosse Menge von Nägeln und Haken führt zu der Erwägung von einer häufigen Holzbenützung zu einem weiteren Überbau beim Aufbau des enger begrenzten geschützten Raumes auf dem Gipfel der Akropole. Südlich des erwähnten Grundgemäuers hat man die Destruktion eines ausgedehnten Baues abgedeckt, der am ehesten einen Lagercharakter hat. Von den Funden kann man ausser anderem eine starke Konzentration an umfangreichen Vorratsgefässen, deren Raddurchmesser grösser als 0,50 m war, ferner Bruchstücke von oviden mit eingeglätteten Wellenlinien verzierten Formen, Schüsseln u. ä. anführen. Westlich des erwähnten Objektes befand sich eine schachbrettartige Zusammenstellung von Pfostengruben, an die die Grabung in der nächsten Saison anknüpfen wird.

Bei der Untersuchung des Wallkörpers gelang es seine Nordwand bis zu dem Niveau des sterilen Liegenden zu reinigen. Die Basis gegen das Abrutschen des Walles bildete eine Lehmewurfschicht, die rot durchgebrannt und mit einer Balkenkonstruktion gefestigt war. Die allmähliche Erhöhung des Wallsystems oberhalb dieser Basis kann an diesen Stellen dreimal unterschieden werden. Die Wallkrone, die einzig und allein das Werk keltischer Verteidiger des Hostýn ist, war an diesen Stellen zerstört und wird in einem anderen Teil der Fortifikation untersucht werden.

Wenn also — mit Rücksicht auf die lange Dauer der vorhergehenden Besiedlung, die zumindest durch den mehrfachen Umbau und die Erhöhung des Wallsystems dokumentiert ist — nur der

obere Teil dieses Werkes zu Gunsten des keltischen Ethnikums fällt, und dabei sich die gegenseitige Fundmenge in allen Abschnitten einen ausgeglichenen Zusammenhang behält, dann zeugt diese Situation von einer ziemlichen Besiedlungskonzentration im letzten Jahrhundert der alten Zeitrechnung. Bestimmte Indizien kann man einerseits in den Belegen über die Kontakte mit einem sehr entfernten Milieu verfolgen, wie der Fund einer Potin—Münze südfranzösischer Provenienz bezeugt, andererseits in dem Mineralreichtum der Umgebung, der die wirtschaftliche Basis bildete; fraglich bleibt bisher das Verhältnis dieser Bestandteile zur Bedeutung der strategischen Lage der Lokalität besonders zur Zeit der anwachsenden Gefahr am Ende der Latènezeit.

Bei der Grabung gewann man auch weitere Belege von der slawischen Besiedlung; die keramischen Funde, die in der Nähe der Akropole gewonnen wurden, kann man in das 10. Jahrhundert u. Z. datieren.

HROB KELTSKÉHO BOJOVNÍKA V MODŘICÍCH (okr. Brno-venkov)

KAREL LUDIKOVSKÝ, AÚ ČSAV Brno

Na úpatí mírného svahu mezi železnicí a silnicí Brno—Olomouc, v trati zvané „Za Bobravou“, narušil bagr při hloubení příkopu pro uložení kanalizačního potrubí laténský kostrový hrob. Hrobová jáma obdélného tvaru se zaoblenými rohy o rozměrech 2,5×0,8 m měla dno zahloubené 1,5 m pod úroveň dnešního povrchu ve sprašových návěších, překrytých v těchto místech 0,8 m mocnou vrstvou černozemě a náplav. Kostra bojovníka spočívala v přímé poloze na zádech, s rukama položenými na pánvi a s hlavou pootočenou k západu; orientace hrobu severojižní, azimut 10°.

Poloha kopí, uloženého v severozápadním nároží je doložena výpovědi dělníků pracujících na stavbě. Bagrováním byla poškozena i část oválného kování štítu, který překrýval tělo od brady až po kolena. Meč byl uložen na pravé ruce, jílcem v polovině ramenní kosti; zápěstí levé ruky zdobil prostý, neuzavřený oválný náramek z materiálu čočkovitého průřezu. Těsně u hlavy, poněkud stočená k východu, stála nádoba se zbytky zvířecích kostí. V hnědém hlinitém hrobovém zásypu, asi 0,4 m nad kostrou, byl nalezen litý bronzový pásový kroužek.

Popsaný hrob lze datovat na základě dochovaných předmětů a některých znaků pohřebního ritu do stupně LB, a to spíše do jeho počáteční fáze.

Keltisches Kriegergrab in Modřice (Bez. Brno-venkov). Auf einem mässigen Hange in der Flur „Za Bobravou“ störte der Bagger ein keltisches Kriegergrab. In einer Grube 2,5×0,8 m und in einer Tiefe von 1,5 m von der Oberfläche ruhte das Skelett in Strecklage mit den Händen auf den Beckenknochen und mit dem Kopf nach Westen gekehrt. Die Längsorientierung des Grabes ist N-S.

Funde: nach den Angaben der Arbeiter lag in der nordwestlichen Ecke des Grabes eine Lanzenspitze. Den Körper überdeckte ein ovaler Schild, das Schwert hatte der Verstorbene am rechten Arm, auf dem Gelenk der linken Hand befand sich ein einfaches, bronzenes Armband und knapp bei dem Kopf war ein Gefäss mit Tierknochen deponiert. In der Grabaufschüttung fand man einen bronzenen Riemenring.

Das erwähnte Grab kann in die Stufe LB datiert werden, und zwar eher in ihren ersten Teil.

KELTSKÉ SÍDLIŠTĚ V MUŠOVĚ (okr. Břeclav)

KAREL LUDIKOVSKÝ, AÚ ČSAV Brno
(Tab. 48)

V mírně zvlněné nížině, přibližně uprostřed vzdálenosti mezi vesnicemi Mušovem a Brodem n. D., a 500 m jižně od meandru řeky Dyje, nachází se dosud užívaná rozsáhlá pískovna. Na její severní stěně těžba písku postupně odhalila několik laténských i starších objektů, z nichž dochovaná část byla prozkoumána.

Z předlaténských nálezů je nejasné kulturní zařazení zcela zničeného kostrového hrobu, jehož existenci potvrzovaly výpovědi dělníků a fragmenty kostry. Několik porůznu nalezených únětických střepků zdá se souviset spíše se sídlištním objektem, jehož pozůstatky se nepodařilo objevit.

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1973

Vydává: Archeologický ústav ČSAV v Brně, sady Osvobození 17/19

Odpovědný redaktor: Akademik Josef Poulik

Redaktoři: Dr. A. Medunová, dr. J. Meduna, dr. J. Říhový

Překlady: Dr. R. Tichý, E. Tichá

Kresby: Doc. dr. B. Klíma, A. Životská, L. Trávníčková, M. Bálek

Na titulním listě: bronzový náramek lužické kultury z Býkovic

Tiskem: TISK, národní podnik, Brno, provozovna 54, Gottwaldova 21

Evidenční číslo: ÚVTE1-73332

Vydáno jako rukopis — 450 kusů — neprodejné